

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SAVAŞ OLGUSUNUN YAŞADIĞI DÖNÜŞÜM: HİBRİT SAVAŞ VE RUSYA ÖRNEĞİ

Bilal Karabulut*

ÖZ

İnsanlık tarihi bir nevi savaşlar tarihidir. Kimi zaman savunma kimi zamansa saldırı refleksleriyle ortaya çıkan savaşlar, özünde ulusal çıkarları koruma adına başvurulan en etkili araçlardan biri olagelmİŐtir. Bu nedenle uluslararası ilişkilerin yüzyıllardır süregelenekte olan gelişme sürecinde savaşların oldukça önemli bir yeri vardır. Bu bağlamda uluslararası ilişkiler disiplini savaşlarla örülu bir bilimsel alan olarak düşünülebilir. İdealizm, realizm ve neorealizm gibi geleneksel uluslararası ilişkiler teorileri ve sonrasında ortaya çıkan eleştirel teori, konstrüktivizm, postmodernizm ve feminist teori gibi post-positivist teorilerin temel amaçları “uluslararası barış ve güvenliğin nasıl sağlanacağı” sorusuna cevap bulabilmektir. Fakat savaş kavramı statik/durağan bir olgu değildir. Bu nedenle savaş olgusunun yaşadığı dönüşüm, daha önce yapılan analizleri de yeniden düşünmeyi ve güncellemeyi gerekli kılmaktadır. Bu çalışmadaki temel amaç savaş olgusunun yaşadığı dönüşüm üzerinden uluslararası ilişkiler disiplinindeki yapısal değişimleri analiz etmektir. Savaş olgusunun dönüşüm süreci eski ve yeni savaşlar ayırımı üzerinden yapılacaktır. Bu kapsamda çalışmada yeni savaşları anlamak adına, örnek olay olarak, Rusya ve hibrit savaş seçilmiş ve bu örnekleme üzerinden küreselleşme sürecinin şekillendirdiği “yeni savaşların” muhtevası analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Uluslararası İlişkiler, Rusya, Küreselleşme, Hibrit Savaş.

ABSTRACT

The history of mankind is almost same with the history of wars. Wars, occurred either in form of assault or defense, have been in essence one of the main tools used to protect national interests. Therefore, wars have constituted an important part in the evolution of international relations in centuries. The main purpose of both classical international theories, such as idealism, realism and neo-realism, and post-positivist theories, such as critical theory, constructivism, postmodernism and feminism, has been answering the question “how to pro-

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü- Ankara/Türkiye. ORCID: 0000-0002-4751-6165, bilalkarabulut@yahoo.co.uk.

vide international peace and security". However, war is not a static phenomenon. Therefore, transformation of war requires to revise and update previous analyses. This paper aims to analyze the structural change of international relations based on transformation of war. The transformation of war will be reviewed using the difference between old and new wars. Therefore, Russian hybrid war is selected as the example to understand the new war, and the content of "new wars" shaped by globalization will be analyzed based on Russian hybrid warfare.

Keywords: War, International Relation, Russia, Globalization, Hybrid Warfare.

Geleneksel olarak iki ya da daha fazla devlet arasında cereyan eden silahlı çatışmaları açıklamak adına kullanılan savaş kavramı, insanlık tarihinin hemen her döneminde varlığını sürdürmüştür. 1815 yılında başladığı düşünülen Avrupa Ahengi Sistemi ya da Klasik Güç Dengesi Dönemi olarak adlandırılan istisnai dönemler dışında savaşın sıklıkla başvurulan bir dış politika aracı olduğu söylenebilir. Özellikle mevcut statükodan memnun olmayan revizyonist devletlerin başlattığı söylenebilecek Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, savaşın ne denli yıkıcı bir araç olduğunu da insanogluna göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1991 yılına kadar süren Soğuk Savaş dönemi tıpkı Avrupa Ahengi Sistemi'nde olduğu gibi "göreceli bir barış dönemi" olarak nitelendirilebilir. Soğuk Savaş döneminde gerek ABD'nin önderlik ettiği Batı Bloku, gerekse SSCB etrafında kümelenmiş olan Doğu Bloku mümkün mertebe sıcak bir çatışmaya girmekten kaçınmışlardır. Her iki tarafında elinde bulunan nükleer silahların yarattığı "dehşet dengesi", Soğuk Savaş döneminde savaşın bir dış politika aracı olarak kullanılmasını bir nebze de olsa engellenmiştir.

Fakat Soğuk Savaş döneminde de Kore Savaşı, Vietnam Savaşı, SSCB'nin Afganistan Müdahalesi gibi savaşlar da meydana gelmiştir. Ayrıca bu dönemde dekolonizasyon süreci nedeniyle pek çok devletin bağımsızlık savaşı verdiği bir gerçektir. Tüm bu gelişmelere rağmen Soğuk Savaş dönemi savaşların hızının kesildiği göreceli bir barış dönemi olarak nitelendirilebilir. Savaş olgusunun yeniden varlığını hissettirmesi ise Soğuk Savaş sonrası döneme tekabül etmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin dünyanın tek küresel hegemonyası olarak kalması ve ilan ettiği "Yeni Dünya Düzeni" aslında yeni savaşlarından başlangıcı olarak düşünülebilir. 1991 yılında Irak'a yönelik başlatılan savaş tarihin diğer dönemlerinden çok daha farklı türdeki savaşların ortaya çıktığının ilk sinyallerini vermekteydi. O dönemde adeta CNN'den canlı olarak izlenen Birinci Körfez Savaşı teknolojik unsurların yeni savaşlarda ne denli önemli bir unsur haline geldiğinin ilk göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir.

ABD'nin hegemonik güç gösterisi olarak nitelendirilebilecek Birinci Körfez Savaşı sonrası dönemde, özellikle Balkanlar'da ortaya çıkan "etnik savaşlar"ın döneme damgasını vurduğu söylenebilir. Balkanlar'ın yanı sıra

Kafkasya ve Afrika bölgelerinde yaşanan etnik kökenli savaşlar, oldukça insanlık dışı uygulamalar nedeniyle savaş hukuku ve savaş etiği gibi kavramları yeniden gündeme getirmiştir. Bunun sonucunda savaş ihlallerini soruşturmak ve cezalandırmak maksadıyla uluslararası hukukun ön plana çıkarıldığı görülmektedir. ABD'nin önderlik ettiği tek kutuplu sistemin savaşlar bağlamında oldukça yıkıcı sonuçları olduğu söylenebilir. ABD'yi dengeleyecek herhangi bir unsurun bulunmaması o dönemde yaşanan savaşlarda ABD'nin adeta hakemlik rolü oynamasına sebep olmuştur. Bosna Hersek ve sonrasında Kosova'da yaşanan savaşları ancak ABD'nin olaya müdahil olmasıyla sonlandırılmış olması bunun en somut örnekleridir.

Savaş olgusunun yaşadığı dönüşümde en önemli kırılma noktalarından biri hiç kuşkusuz 11 Eylül terör saldırıdır. Dönemin Amerikan başkanı George W. Bush tarafından ilan edilen "Terörle Savaş" söylemi savaş olgusunun bambaşka bir mecrada yeniden şekillenmesine sebep olmuştur. Terörle mücadele yerine terörle savaş söyleminin kullanılması, devlet altı birimlerin savaşın en önemli taraflarından biri olmaya başladığını ortaya koymuştur. El Kaide ile yürütülen mücadele, Afganistan başta olmak üzere, tüm dünya sathına yayılmış bir savaşa dönüştü ve ABD Afrika'dan Ortadoğu'ya, Avrupa'dan Asya'ya uzanan geniş bir coğrafyada terörle savaş stratejisini uygulamaya koydu.

Son yıllarda ise etnik temelli savaşların ya da terörizmin yanı sıra dini ve özellikle mezhepsel temelli "Vekâlet Savaşları"nın aldığı görülmektedir. Arap Baharı sürecinde ve özellikle Suriye örneğinden hareketle ortaya konan bu yeni savaş kavramsallaştırması; devletlerin birbirleriyle terör örgütleri üzerinden yürüttükleri dolaylı savaşı açıklamak maksadıyla literatüre girmeye başlamıştır. Yeni savaşlara verilebilecek en güzel örneklerden bir diğeri de Rusya'nın Ukrayna'yla yaşadığı krizde uyguladığı Hibrit Savaş'tır. Melez ya da karma savaş olarak da adlandırılan hibrit savaş küreselleşme süreciyle ortaya çıkan teknolojik imkânlar başta olmak üzere, karşı tarafı yıpratmaya yönelik her türlü aracı içeren, oldukça komplike bir savaş türü olarak ortaya çıkmıştır.

I. Savaş Olgusunun Kavramsal, Hukuksal ve Teorik Analizi

Savaş olgusu yüzyıllardır varlığını farklı veçhelerle göstermektedir. Kadim medeniyetlerden, en ilkel toplumsal yapılara kadar uzanan geniş bir yelpazede farklı savaşlar yaşanmıştır. Kullanılan araçlar, yıkıcı gücü ve amaçları zaman içinde değişen savaş olgusu özellikle Avrupa kıtasında yaşanan tarihsel kırılmalar sonucu şekillenmiştir. Eski savaşlar ya da geleneksel savaşlar olarak nitelendirilen kavramın modernizm ve ulus-devlet sürecinin ortaya çıkışıyla yakından ilgisi vardır. Bu nedenle geleneksel savaş anlayışındaki en önemli kırılma noktasının 1648 tarihli Westfalya Andlaşması'nın olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra düşünsel alanda geleneksel savaş çalışmalarının en önemli düşünürü olarak da Carl von Clausewitz (1780-1831) gösterilebilir. Geleneksel savaş anlayışı bu kapsamda yalnızca "devletler arası" yaşanan bir şiddet ve çatışma hali olarak algılanmış ve uzun

yıllar savaş, strateji ve güvenlik çalışmalarına bu anlayış yön vermiştir (Strachan, 2006:3-4). Devlet dışı birimlerin analizlere dâhil edilmemiş olması geçmişte devletlerin tek belirleyici unsur olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde ise savaş olgusu yalnızca devletlere indirgenemeyecek kadar grift ve komplike bir yapıya sahiptir.

Savaşa başvurulmasını düzenleyen kurallar (*jus ad bellum*), temelde savaşın haklılığını sorun eder. Bu sorun üç farklı konuma gönderme yapılarak incelenebilir. Bunlardan ilki, savaşın her türlüsünün, savaşın tüm tarafları açısından haksız olduğunu savunan görüştür. Her dönemde dile getirilen bu görüşün, hiçbir zaman hâkim düşünce olmadığı kolaylıkla söylenebilir. İkinci görüş ise “haklı savaş” düşüncesidir. Buna göre taraflardan en az biri, savaşmakta haklıdır. Her savaş için bir gerekçe bulunduğu gibi, böyle bir gerekçenin bulunmasına ihtiyaç duyulur. Üçüncü görüşe göre, savaşın haklılığının sorun edilmesine gerek yoktur; şiddete başvurmanın gerekçelendirilmesi gerekmez. Bu görüşler içinden savaşın haklı görülebileceği koşullar olabileceğini ortaya koyan ve temelde doğal hukuk görüşü olan ikincisi, uluslararası hukuk tarihi açısından en çok itibar görendir (Dalar, 2014:9). Haklı savaş düşüncesine her ne kadar itibar edilse de “haklı”nın ne anlama geldiği oldukça yoruma açık bir sorunsaldır. Teolojik ve felsefi bir tartışma konusu olan haklılık kavramı; zamana, mekâna, bakış açısına ve mevcut koşullara göre değişkenlik gösterebilir. Bu bağlamda haklı savaş olgusunun da muğlak ve sübjektif bir kavram olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Haklı savaş (*justum bellum*), toplumsal düşünce tarihinde savaşların anlamlandırılması ve belirli sınırlar getirilerek sınırlandırılması amacını taşıyan bir nosyon olarak karşımıza çıkar. Kavramın farklı kullanımları içinde bir yandan genel bağlamda savaş hukuku altında değerlendirildiği görülmektedir. Haklı savaş kavramı, savaşın ortaya çıkış (*jus ad bellum*) koşulları, gerçekleştirilme koşulları (*jus in bello*) ve savaş sonrasında adaletin sağlanmasını (*jus post bellum*) bir araya toplayan bir söylem kümesi biçiminde ele alındığı söylenebilir. Geleneksel anlamı içinde, savaşın haklı addedilmesi için birtakım genel ölçütlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları; haklı bir nedenin bulunması, orantılı adalet, iyi niyet, ehil bir otoritenin varlığı, savaşa son çare olarak başvurulması, halkın rızası, makul başarı olasılığı, ölçülülük, savaşın nihai hedefinin barış olmasıdır. Savaşta adaletin sağlanması için ise; yine ölçülülük ve savaşçılar ve sivillerin ayırt edilmesi (sivil dokunulmazlığı) olarak ele alınmaktadır (Çakır, 2016:36-37). Savaş hukukunu düzenleyen onlarca andlaşma içinde günümüzde bu uluslararası belgelerin en bilineni 1948 tarihli Cenevre Sözleşmeleri’dir. Bağlayıcı bir uluslararası andlaşma olan Cenevre Sözleşmeleri’nin bağlayıcılığı da yine haklı savaş olgusunda olduğu gibi tartışmaya açıktır. ABD’nin Körfez Savaşları’nda ve sonrasında El-Kaide ile mücadelesinde uyguladığı insanlık dışı muameleler (Abu Garip Hapishanesi’ndeki işkenceler gibi) karşısında uluslararası hukuk çaresiz kalmış ve ABD hükümeti en ufak bir hesap vermek zorunda kalmamıştır.

Yunanlı düşünür Herakleitos; “savaş kötü bir şey gibi görünse de aslında iyidir ve adaletin gerçekleşmesini sağlar” derken, Machiavelli; “Floransa’nın düşmanların saldırılarına karşı koyacak bir ordusunun bulunmamasından duyduğu üzüntü” ekseninde düşüncelerini şekillendirmiştir. Thomas Morus bile, ütöpik ülkesi İngiltere tasarımında, bir yandan silahlı kuvvetler-siz bir siyasal sistem hayal ederken, diğer yandan, düşmanlarını birbirlerinin aleyhine kışkırtarak ülkesinin güvenliğini sağlamayı önermekte ve savaş, ülkesinin dışında, bir anlamda mübah saymaktadır. Buna karşın, erken dönemde savaş karşıtı aydınlara da rastlanılmaktadır. Örneğin; ünlü tarihçi Herodot, “Kimse barış yerine savaş tercih edecek kadar akılsız olamaz” demiştir. XVI. yüzyılda yaşanan dini çatışmaların ardından gelen reformasyon süreci, Protestanlığın da etkisiyle, savaşa karşı toplumların her kesiminde bir soğukluk yaratmıştır. Uluslararası barış düşüncesinin, yalnız Avrupa ulusları için bile olsa, ilk kez bu dönemde yeşermeye başladığı söylenebilir (Erkan, 2010:94) Fakat tüm bu düşünceler savaşın dış politikada en sıklıkla başvurulan yöntemlerden biri olduğu gerçeğini günümüze değin değiştirememiştir.

İdealizm, realizm ve neorealizm gibi geleneksel uluslararası ilişkiler teorileri ve sonrasında ortaya çıkan eleştirel teori, konstruktivizm, postmodernizm ve feminist teori gibi post-pozitivist teorilerin temel amaçları “uluslararası barış ve güvenliğin nasıl sağlanacağı” sorusuna cevap bulabilmektir. Savaş olgusuna ilişkin bu sorunsala verilen yanıtlar şu şekilde özetlenebilir. İdealizme göre insan doğası gereği iyi bir varlıktır ve savaşların nedeni “uluslararası sistemin yanlış inşa edilmiş olması”dır. Bu bağlamda uluslararası sistem yeniden inşa edilirse savaşların önüne geçilebilir. Bu yeniden inşa sürecinde kullanılacak araçlar uluslararası hukuk ve uluslararası örgütlerdir. Fakat bilindiği gibi İdealist amaçlarla kurulan Milletler Cemiyeti’nin başarısızlığı bu ütöpik teoriyi yerle bir etmiş ve Soğuk Savaş dönemiyle birlikte realizm yükselmeye başlamıştır. Realizmin savaş olgusuna bakış açısını uluslararası sistemin anarşik bir yapıya sahip olduğu ön kabulü şekillendirmektedir. Bu bağlamda realistler için savaşlar kaçınılmazdır ve devletlerin yapması gereken güçlerini maksimize etmektir. Neorealizm ise savaşların önüne geçmek için “güç dengesi” olgusunu öne çıkar-maktadır.

Post-pozitivist teorilere bakıldığında ise eleştirel teorisyenlere göre savaşların önüne geçilebilmesinin yolları; özgürleştirme (emancipation) ve kapitalizmin dönüştürülmesinden geçmektedir. Kimlik temelli çalışmalar yapan konstruktivistlere göre ise savaşların önüne geçilmesinin yolu ben ve öteki, biz ve onlar gibi dikomotik ayrımların ve ötekileştirme süreçlerinin yerine daha barışçıl ulusal kimliklerin inşa edilmesidir. Postmodernizm ise savaşların en temel sebebi olarak modernizmi yani Batılı düşünce yapısını ve kapitalizmi görmektedir. Son olarak feminist teoriye bakıldığında ise çoğu feminist düşünürü göre savaşların önüne geçilebilmesi için “erkek egemen düşünme biçiminin dönüştürülmesi” gerekmektedir.

Savaş olgusuyla ilgili değinilmesi gereken son nokta, özellikle günümüzde oldukça önemli bir kavram haline gelen “asimetrik savaş”dır. Genel olarak tanımlanırsa; güçsüz olan tarafın güçlü olan tarafa karşı yürüttüğü geleneksel olmayan bir mücadele türüdür. Karşı tarafın zayıf noktalarını tespit ederek şok saldırılar yapmak, beklenmeyen araç ve yöntemlerle saldırmak, teknolojik imkânlardan yararlanarak geleneksel olmayan taktik ve stratejik yöntemler uygulamak gibi yönleri olan bir savaş türüdür (Sudhir, 2008:58-59). Savaş her zaman güçlünün kazandığı bir mücadele değildir. 1800-1998 yılları arasında yürütülen savaşların yaklaşık % 30’unu güçsüz olanın kazandığı düşünülürse asimetrik savaş olgusunun ne denli önemli olduğu ortaya çıkacaktır. 1800’lerden itibaren güçsüz olanın kazanma oranı her elli yıllık periyotta; % 11.8 (1800-1850), % 20.5 (1850-1900), % 34.9 (1900-1950) ve % 55’dir (1950-1998) (Arreguin-Toft, 2001:97). Görülebileceği gibi asimetrik savaşlarda üstünlük güçsüz olan tarafa geçmiştir. Bu nedenle günümüz savaşların da bu asimetrik dönüşüm dikkatle analiz edilmelidir. Devlet altı birimlerin devletlerle çatıştığı yeni savaşlarda çok daha komplike araçlar yer almakta ve adeta savaş olgusu bambaşka bir yapıda yeniden şekillenmektedir.

II. Tarihsel Süreçte Savaş Olgusunun Yaşadığı Dönüşüm: Eski ve Yeni Savaşlar

Savaşı ve şiddeti engellemek, diğer bir anlatımla uluslararası barış ve güvenliği sağlamak tüm uluslararası ilişkiler teorilerinin temel amacı olmuştur. Şiddeti ve savaşı tanımlamak, anlamak, tahmin etmek ve önlemek tüm normatif ve pozitivist teoriler açısından başlıca çalışma alanlarından biri olagelmıştır (Newman, 2004:173). İdealizm, realizm ve neorealizm gibi geleneksel uluslararası ilişkiler teorileri savaşın ve şiddetin kökenlerini birey, devlet ya da sistem düzeyinde aramışlardır. Bu kapsamda savaşların ve genel olarak şiddetin önüne geçilebilmesi adına atılacak adımları da bu bakış açıları şekillendirmiştir. Fakat günümüzde algı düzeyi de analizlere dâhil edilmeye başlanmış ve bu bağlamda yanlış anlamalar, eksik bilgi, bilinçli yanıltmalar gibi şiddeti tetikleyen unsurlar da göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır (Lake, 2003:81). Bunun yanı sıra “yeni savaş” olgusunun ortaya çıkışında üç temel etken söz konusudur. Bunlar; Soğuk Savaş ve o döneme ait uluslararası sistemin sona ermiş olması, küreselleşme süreci ve özellikle modernizm anlayışının postmodern yaklaşımlar tarafından şiddetle eleştirilmesi ve modernizmin sonu geldiği iddialarıdır (Melander vd. 2006:6). Bu üç etkenin bileşkesi sonucu uluslararası ilişkilerin hemen her alanında “yeniden düşünme-yeniden inşa etme” çabası ortaya çıkmış ve savaş olgusu da bu yeniden düşünme sürecinden payına düşeni almıştır.

Savaş kavramının çatışmadan hemen önceki teknik kısmını organizasyon ve hazırlık oluşturmaktadır. Organizasyonu sağlayan teknik donanımın gelişmesi ve kolay kullanılabilir hale gelmesiyle birlikte savaşan tarafların organizasyon kabiliyetleri geçmiş dönemlere göre daha gelişmiştir. Ağ teknolojileri (ya da İnternet) ordu içindeki iletişimin hızlı ve eskisine göre daha

nitelikli yapılmasını sağlamıştır. Soğuk Savaş sonrasındaki ilk sıcak savaşta (Irak Savaşı) karşılaştığımız en şaşırtıcı sahne, kaynağını göremediğimiz bir yerden gelen füzelerin “düşman” olarak belirlenen noktayı vurmasydı. Savaşan orduların ya da insanların fiziksel karşılaşması uzunca bir süre görülemedi. Televizyon ekranlarından seyredilenlerin dünyanın bir noktasında yapılan çatışmadan bir sahne mi yoksa bilgisayar oyununun ekran görüntüsü mü olduğunun anlaşılması kolay olmadı. Açıkçası sanallaşan (virtual war) bir savaş kavramının olgunlaştığını görmemiz de zaman aldı. Der Derian’ın dediği gibi “taklit (imitasyon) ve simülasyona ait yeni teknolojilerinin yanı sıra izleme yetenekleri ve hız; gerçek ve sanal savaş arasındaki alanı (gap), coğrafi mesafeleri ve kronolojik sureyi kısalttı (collapse)”. Artık savunma sanayi teknolojileri sayesinde savaşın niteliği ve tanımı değişmeye başlamıştır (Bıçakçı, 2012:208). Bu nedenle yeni savaşların “yeni” olmasının ilk ve en önemli sebebi olarak teknolojiye baş döndürücü gelişmeler gösterilebilir.

Mary Kaldor’a göre günümüz dünyasında gerek akademisyenler gerekse siyasiler organize şiddetin ve dolayısıyla savaşın doğasının değiştiği noktasında birleşmektedirler. Yeni savaşlar; hibrit savaş, postmodern savaş, üçüncü türle savaş, insanlar arası savaş, özel savaşlar şeklinde isimlendirilebilmektedir (Kaldor, 2013:1). Yeni savaşların kimi bazı özellikleri şu şekilde ortaya konabilir:

- Yeni savaşlar devletler arası olmaktan ziyade iç savaş niteliğindedir.
- Yeni savaşların genellikle başarısız devletlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle küreselleşme sürecinde hızla genişleyen küresel rekabet kimi savaş lordlarını, illegal organize suç yapılarını ya da çok uluslu şirketleri bu başarısız devletlerdeki çatışmaların fitilini tutuşturmaya yönlendirmektedir.
- Yeni savaşlar siyasi ideolojilerden ziyade etnik ya da dini sebeplerle ortaya çıkmaktadır.
- Sivil kayıplarda ve yerinden edilmiş insanlarda dramatik bir artış vardır.
- Yeni savaşlarda hedef olarak kasten siviller seçilmekte ve siviller belki de tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar zarar görmektedir.
- Kamu otoritesinin çöküşü ve bunun sonucunda sivillerin adeta askere dönüşüp çatışmanın taraflarından biri haline gelmektedir (Newman, 2004:174-175).
- Eski savaşlarda kontrollü şiddet söz konusu iken yeni savaşlarda şiddetin sınırı yoktur (Kalyvas, 2001:102).
- Yeni savaşlar “şiddet kullanma tekelinin” devletlerin elinde olmadığı yeni bir dönem anlamına gelmektedir.
- Yeni savaşlarda kim savaşan, kim sivil ayırımına varmak oldukça zordur.
- Yeni savaşlarda taraflar askerlerden öte “savaşçılardır.” Ve bu savaşçılar içinde yaklaşık 300.000 çocuk savaşçı vardır.
- Yeni savaşlarda irrasyonelite ve barbarlık hâkimdir.

- Yeni savaşların neredeyse tamamı “asimetrik savaş” niteliği taşımaktadır. Terörizm ve gerilla savaşının bileşkesi niteliğindeki savaşlar ön plana çıkmaktadır (Mello, 2010:299-303).

- Son olarak Michael Walzer gibi yazarlara göre yeni savaşlarda “haklı savaş” olgusu da dönüşmeye başlamıştır (Lucas Jr., 2011:682). İnsani müdahale ya da koruma sorumluluğu gibi kavramlarla meşrulaştırılan 2011 Libya müdahalesi, buna örnek gösterilebilir.

Bunların yanı sıra başlangıçta da zikredildiği gibi yeni savaşlarda teknolojinin çok önemli bir yeri vardır. Yeni savaşlarda kullanılan taktik ve stratejilerden tartışmasız en yeni ve çarpıcı olanı teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaygınlaşan internet sayesinde *facebook*, *twitter* ve *youtube* gibi sosyal medya araçlarının etkin biçimde kullanılmasıdır. Bilgisayar, cep telefonu ve çeşitli cihazlar sayesinde dünyanın neredeyse her köşesinden bireyin kolaylıkla kullanabileceği internet ve sosyal ağ sayfaları, savaşı tüm çıplaklığıyla gözler önüne seren yayın organlarına dönüşmüştür. Buna bağlı olarak sanal ortamda milyonlarca insana anında erişebilme imkânı sunan paylaşım siteleri, bu rolünün ötesinde yeni savaşlarda savaş gruplarının mühim bir propaganda aracı haline gelmiştir. Geçmişte medyanın, internetin veya amatör kameraların mevcut olmadığı savaş alanlarında bazı hadiseler hiç yaşanmamışçasına gizlenebilmişken günümüzde insanların ucuz ve kolay biçimde elde ettikleri kamera, fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazları sayesinde bu durum imkânsız hale gelmiştir. Dolayısıyla haber sayfaları, fotoğraflar ve videolarla internet üzerinden takip edilebilen savaş ortamı, aynı zamanda savaş lordlarının çoğu kez çarpıtılarak veya propaganda niyetiyle kullandığı birer enstrüman haline gelmiştir. Bu sebeple internet ve sosyal medyanın sağladığı imkânlardan ziyade bu imkânların nasıl araçsallaştırıldığı ve yeni savaşların bir parçası durumuna geldiği önem kazanmıştır. Savaşçılar, oluşturdukları hesaplar aracılığıyla mesaj ve propagandalarını hiçbir sınır olmaksızın tüm dünyaya iletebilmektedirler. Çünkü sosyal ağ şirketleri, savaş gruplarıncı kullanıldığı tespit edilen hesapları bloke etse bile yenilerinin hızlı ve kolay biçimde aktif hale getirilmesi mümkündür. Üstelik savaş lordlarının bu hesapları kullanarak yaptığı açıklamalara ve yayınladığı görüntülere haber ajanslarında veya resmi yayın organlarında yer verilmesiyle bunların politikacılar, aktivistler tarafından dikkate alınması ister istemez onların propaganda faaliyetlerine yardımcı olarak yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Öyle ki, belli bir yayılma sağladıktan sonra sosyal medyadaki bu ağı engellemek, savaşçıları askeri veya ekonomik yönden köşeye sıkıştırıp zarara uğratmaktan çok daha zor hale gelmektedir (Eker, 2015:59). İnternet ve özellikle sosyal medyanın yeni savaşlardaki yeni muharebe alanı olduğu söylenebilir. Tarafların her türlü araçla saldırı ve savunma yaptığı bu alan adeta bir psikolojik üstünlük kazanma arenasını andırmaktadır.

Yeni savaşların ekonomik yönüne vurgu yapan Herfried Münkler yeni savaşlar hakkında şu düşüncelyi ortaya koymaktadır: “Soğuk Savaş senaryolarına bile büyük ölçüde damgasını vurmuş olan klasik devletler savaşı bir

savaş modeli olarak artık miadını doldurmuşa benziyor; savaşların gerçek tekelleri olmaktan çıkan devletlerin yerini giderek devlet-benzeri aktörler, hatta kısmen özel aktörler -yerel savaş lordları, gerilla grupları, dünya çapında faaliyet gösteren paralı askerlik şirketlerinden uluslararası terör ağlarına kadar- aldı ve savaş, bu aktörler için verimli bir faaliyet alanı haline geldi. Hepsi olmasa da çoğu, savaşı kendi hesabına yürüten ve bunun için gereken gelirleri çok çeşitli biçim ve yöntemlerle sağlayan savaş *girişimcileri*: Bu girişimciler zenginlerden, devletlerden ya da göçmen cemaatlerinden maddi destek alıyorlar, kendi kontrollerindeki bölgelerde sondaj açma ve maden arama hakkını satışa sunuyorlar, uyuşturucu ve insan ticaretine giriyorlar ya da haraç ve fidye için şantaj yapıyorlar; üstüne üstlük mülteci kamplarının (ya da en azından bu kamplara ulaşım yollarının) kontrolünü de ellerinde bulundurduklarından, uluslararası örgütlerin yardımlarından da kâr sağlıyorlar. Fakat savaşan taraflar gerekli kaynaklara nasıl ulaşırlarsa ulaşınsınlar, klasik devletler savaşından farklı olarak, savaş finansmanı bu savaşların yürütülmesinde çok önemli bir rol oynuyor. Finans biçimlerinin değişmiş olması, yeni savaşların ufukta herhangi bir son görünmeden genellikle onlarca yıl sürmesine de yol açıyor. Dolayısıyla, bu yeni savaşların ayırt edici özelliklerini kavrayabilmek için öncelikle ekonomik temellerinin incelenmesi gerekir." (Münkler, 2010:11-12). Münkler özellikle yeni savaşların finans yönüne vurgu yapmakta ve yeni savaşlarda mücadelenin neden bu kadar çetin geçtiği sorusuna cevap aramaktadır. Özellikle devlet altı birimlerin önünde finansman sağlamak adına ne denli geniş bir portföyün ortaya çıktığı görülmektedir.

Klasik anlamdaki savaşlar ile klasik anlamdaki savaş türleri dışındaki -belki de *ikincil savaşlar* olarak niteleyebileceğimiz- savaşlar arasındaki önemli farklılıklardan birini, ikincil tipteki savaşlarda -mesela terörizmde- klasik savaşlardakinin aksine mutlaka dar anlamda bir kazanma-kaybetme ekseninin bulunmayışı oluşturmaktadır. Gerilla veya terörist savaş metodu klasik savaşlardan çok daha karmaşık, yavaş ilerleyen, hedeflerinde seçici ve zamana yayılmış bir yapı özelliği sergilemektedir. Mücadelenin hedefi mutlak zafer değil, daha çok hasmın yıldırılması olarak ön planda görülüyor. Bu özellik devlete karşı mücadele eden bütün hareketlerin ortak paydasını oluşturmaktadır. Eğer klasik savaşı şiddetin akut hali olarak nitelendirirsek, ikincil tipe giren şiddeti, şiddetin kronikleşmesi olarak betimlemek herhalde yanlış olmaz. Genel satıhtaki durumu itibarıyla savaş kadar yaygın olmamasından dolayı terör olgusu sadece gerilla türü savaş anlamında değil, terörist savaş bağlamında da *düşük yoğunluklu savaş* (low-intensity warfare) olarak da nitelenebilmektedir. Klasik savaşın temel hedefi olan, düşmanı şiddet yolu ile istenilen davranışa zorlamak -yani savaşın galibi olmak- yukarıda da değinildiği üzere düşük yoğunluklu savaş biçiminde bulunmamaktadır. Örneğin gerilla mücadelelerinde ya da terörist taktikler bakımından kesin zaferden ya da galibiyetten ziyade genel hatlarıyla bir yıldırma, güvensizleştirme -var olan istikrarı yok etme- ve hepsinden önemlisi *korkutma* hedefinden ve bundan politik faydalar beklentisinden söz

etmek daha doğru olur. Tabii yalın şiddet ile güç olgusu arasında önemli bir ilişki olduğu gerçeğine de işaret etmek gerekir (Çaman, 2013:10). Bu bağlamda yeni savaşlarda oyun teorisi benzeri, sıfır toplamlı bir sonuç beklentisi yoktur. Kazanma ve kaybetme olguları da yeni savaşlarla birlikte bambaşka anlamlar ihtiva etmeye başlamıştır.

Martin Van Creveld, yeni savaşların amaç-araç ilişkisiyle anlaşılacağı ileri sürer. Başka bir deyişle, rasyonel ve faydacı yaklaşımlar savaşları anlamak için yeterli değildir. "Ulusal çıkar ya da "hikmet-i hükümet" (*raison d'état*) belli bir tarihsel dönemin değerlerini yansıtan kavramlardır. Bugün artık bu kavramlar geçerliliğini yitirmektedir. İnsanlar bugün etnik ve dinsel sebeplerden dolayı savaşmaktadırlar. Mary Kaldor ise, "yeni" ve "eski" savaş ayırımını yaparken "yeni" savaşların tam anlamıyla yeni olmadığını da kabul ediyor. Ancak savaşları önlemek için alternatif stratejiler geliştirirken böyle bir ayırımın yararlı olacağını çünkü yeni savaşların eskilerden ne bakımdan ve ne oranda farklı olduğunu bilmemiz gerektiğini ifade ediyor. Kaldor, savaşlarda meydana gelen değişiklikleri teknolojik ve taktik değişikliklerden ziyade sosyolojik ve siyasal koşullardaki değişikliklerde aramak gerektiğini vurguluyor. Kaldor'un "yeni savaşlar" olarak adlandırdığı savaşlar, devletin ve devlet olmayan birimlerin "şebekeleri" (*networks*) arasında cereyan eden savaşlardır. Bu tür savaşlar, pek çok transnasyonal ilişkiyi bünyesinde barındıran, yasal ve/veya yasal olmayan karmaşık örgütlerce yürütülen silahlı mücadelelerdir. Diasporalar, şirketler, paralı askerler, gönüllüler, sivil toplum kuruluşları, dini ve etnik gruplar, uluslararası örgütler (barış operasyonları) gibi çeşitli küresel aktörler bu tür savaşların tarafları arasında yer alırlar. Genellikle "şebeke savaşları," küresel değişime ayak uyduramayan, sorunlarını çözemeyen ve meşruiyeti yara almış ülkelerde görülmektedir. Eski Yugoslavya, Somali, Afganistan ve Irak'ta yaşananlar bu tür savaşların en güzel örnekleridir. Şebekeler için ortak etnik ya da dini aidiyet temel bir teşkilatlanma ilkesidir. Savaş ise, aynı zamanda, bir siyasi seferberlik aracıdır (halkın belli bir söylem etrafında seferber edilmesi). Savaş, şebekeyi genişletmek ve güçlendirmek için kullanılmaktadır (Karaosmanoğlu, 2011:10-11). Özellikle El-Kaide ve DEAŞ ile yürütülen küresel mücadele bu yeni şebeke savaşlarına örnek olarak gösterilebilir. Her ne kadar Ortadoğu merkezli yapılar olsalar dahi, bu iki yapının da küresel bir networkunun oluşmuş olduğu günümüzde hemen herkes tarafından bilinmekte ve kabul edilmektedir.

Yeni savaşlarla ilgili bağlantısı olan bir diğer olgu da "modernizm"dir. Yeni savaşlar bir yönüyle Batı'nın evrensel bir tektiplilik yaratma ideolojisine direniştir. Liberalizm ve Aydınlanma Felsefesi'nden beslenen ve demokrasi, özgürlük ve daha iyi bir yaşam gibi iddialara sahip olan modernizm ideolojisine hem etnik hem dinsel tandanslı meydan okumalar, yeni savaşların en önemli meşrulaştırma pratiklerinden biridir (Mueller, 2010:40). Özellikle bu savaşlarda kullanılan savaşan statüsündeki militanların motivasyonu ve kazanılması noktasında Batı ve modernizm karşıtlığının önemli bir yeri vardır. Son yıllarda özellikle Avrupa'da gerçekleştirilen

terör eylemlerinde DEAŞ'ın özellikle o ülke vatandaşlarını kullandığı görülmektedir. Batı'nın yarattığı sistemin bir parçası ol(a)mayan kızgın gençlerin, bu eylemlerdeki temel motivasyon kaynağı bu dışlanmışlık hissidir. Yaptıkları insanlık dışı eylemler hiçbir şekilde meşru olmamakla birlikte, bu dışlanmış genç kitlenin yine Batı'nın çifte standarta dayalı toplum kurgulamasından beslendiği bilinmelidir.

Tüm bunların yanı sıra yeni savaşları toptancı bir yaklaşımla geleneksel savaşlardan bambaşka bir olgu olarak görmek de rasyonel bir yaklaşım değildir. Yeni savaşlarla ilgili yapılan çalışmalarda kimi zaman bu hataya düşülmekte ve savaş olgusunun tarihsel bağlamında kopmalar yaşanmaktadır (Schuurman, 2010:89). Yine yeni savaş teorisyenlerine yönelik bir diğer eleştiri; gerek geleneksel savaşlarda gerekse yeni savaşlarda başat aktörlerin devletler olduğu gerçeğidir. Bu bağlamda eleştiriyi getiren yazarlar "savaş, savaştır" demektedirler. İki tarafın da doğrudan devletler olması ya da bir tarafın devlet olması bu yazarlara göre savaşın mantığının aynı olduğunu ortaya koymaktadır (Gray, 2007:227). Bu nedenle yeni savaşları, geleneksel savaşların yaşadığı bir dönüşümün doğal sonucu olarak görmek gerekmektedir. Ayrıca geleneksel savaşlar günümüzde de her an ortaya çıkabilecek potansiyele sahip olan ve bu nedenle tamamen ortadan kalkmış bir savaş türü değildir. 2008 yılında Rusya ve Gürcistan arasında cereyan eden "Beş Gün Savaşı" geleneksel savaşların günümüzde de önemli bir tehdit unsuru olarak varlığını sürdürdüğünün en somut örneklerinden biridir.

III. Yeni Savaşlar ve Hibrit Savaş: Rusya ve Kırım Müdahalesi Örneği

İnsanlık tarihinin belki de en karmaşık ve değişken olgusu olan "savaş"ın sebepleri, niteliği ve kapsamı hususunda tam olarak bir görüş birliğine ulaşılmış değildir. 5.560 yıllık insanlık tarihi boyunca yaklaşık 14.500 savaş meydana gelmiştir. Bunun anlamı, ortalama yaşamış olan 185 kuşaktan sadece 10 tanesinin savaşla tanışmamış olduğudur. Her yıl için ortalama en az 2 savaşın meydana geldiği göz önüne alındığında, insanlık tarihinin adeta savaşların tarihi olduğunu söylemek herhalde abartılı olmayacaktır (Aslan, 2008:235). Klasik savaşlar en genel anlamda; "sınır/toprak savaşları", "ihtilal/ideoloji savaşları", "bağımsızlık savaşları", "hegemonya savaşları", "din/mezhep savaşları", "veraset savaşları", "iç savaşlar", "ekonomik ve hukuk temelli savaşlar" olmak üzere dokuz ana başlık altında sınıflandırılabilir (Varlık, 2013:122). Günümüzde ise siber savaş, vekâlet savaşları ve hibrit savaş gibi yeni kavramsallaştırmalar ortaya çıkmıştır. Fakat belirtmek gerekir ki klasik savaşlara ilişkin sınıflandırmaları günümüzde yapmak oldukça zorlaşmıştır. Bir savaş aynı anda dört-beş savaş kategorisine dâhil edilebilmektedir.

Yeni savaşların en önemlilerinden biri de hibrit savaştır. Hibrit kelimesinin etimolojik kökenine bakıldığında; "iki farklı elementten oluşan şey" şeklinde bir anlamı vardır. Buradan hareketle bir savaşın hibrit savaş olarak nitelendirilebilmesinin asgari koşulunun en az iki farklı savaş stratejisini/türünü ihtiva etmesi gerektiğidir (Erol ve Oğuz, 2015:263). Hibrit savaş

en genel anlamda politik, askeri, siber ve düzensiz ya da hukuksuz tüm araçların bir savaş esnasında topyekûn ve koordineli bir biçimde kullanılmasıdır. ABD National Defense Üniversitesi'nden Frank Hoffman ise hibrit savaşı şu şekilde tanımlamaktadır: Belirli siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla, düşmanı yıpratmaya yönelik, eş zamanlı olarak uygulanan konvansiyonel gücün farklı varyasyonları başta olmak amacıyla çeşitli araçları kullanmaktır. Bu araçlar içinde askeri gücün yanı sıra düzensiz taktikler, cezai müeyyideler ve hatta terörizm bile yer alabilir (Kofman ve Rojansky, 2015:2). Bunların yanı sıra ekonomik ve finansal faaliyetler, sivil toplum örgütleri, ticari bloklar, diplomatik kanallar ve yanlış bilgilendirmeye yönelik web sayfaları, sosyal medya hareketleri ve gazete haberleri de hibrit savaşın araçları içinde yer alabilir (Lovelace Jr., 2016:169). Ayrıca hibrit savaş klasik savaşın aksine savaş sonrası stratejileri de kapsar. Savaş yürütülen ülkedeki halka yönelik algı yönetimi uygulanması, işgalin gerekçelendirilmesi ve ilgili ülkede eğer diaspora varsa onların koordinasyonu ve motivasyonu da hibrit savaş kapsamında değerlendirilmektedir (Glenn, 2009:2-3). Özellikle algı boyutunun şekillendirilmesi noktasında hibrit savaşın diğer savaş türlerinden çok daha etkili araçlar kullandığı söylenebilir. Özellikle internet teknolojisi, görsel ve yazılı medya ile sosyal medya bu konudaki en etkili kanallardır.

Hibrit savaşın temel özellikleri şunlardır: düzenli ordulardan ve yarı otonom hareket eden hücrelerden oluşan karma askeri bir yapılanma; esnek ve her şarta uyum sağlayabilen pragmatik strateji; aşırı şiddet kullanma temayülü oldukça yüksek sansasyonel terör eylemleri; sosyal medyayı aktif ve saldırgan bir şekilde kullanan propaganda ağı ve bilgi savaşı tekniklerinin devreye sokulduğu bir iletişim stratejisi; finansal kaynak sağlamak için bütün illegal yolları kullanan yasa dışı bir suç ağı ve son olarak, savaş hukukunun temel prensiplerini göz ardı eden bir tür anarşik uluslararası hukuk yorumu. Bir bütün olarak bakıldığında ise, hibrit savaş terörizm, gerilla savaşı ve konvansiyonel savaş anlayışı ve tekniklerinden oluşan ve mümkün olduğunda bütün bunları bir arada kullanarak eş zamanlı şekilde belirli bir hedefe yöneltebilen ve son olarak, krizin yaşandığı coğrafi alanın çevresiyle hızlı bir şekilde kaynaşabilen/birleşebilen (füzyon özelliği) bir çatışma şekli olarak ele alınmaktadır (Yeşiltaş, 2016:64). Bu nedenlerden ötürü hibrit savaş melez ya da karma savaş gibi kavramsallaştırmalarla da anılmaktadır.

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik hibrit savaşı yeni savaşlar ve hibrit savaş olgusu noktasında önemli bir örnektir. Rusya'nın savaşı Şubat 2014 tarihinde uygulamaya koyduğu görülmektedir. Rusya iki koldan işgal girişimi başlatmıştır. Öncelikli olarak Kırım'ı işgal eden Rus güçleri, diğer koldan da Ukrayna'nın doğusundaki Donbas bölgesindeki sanayi bölgesini ele geçirmeye çalışmışlardır. Kırım'ın işgalini geleneksel işgallerden ayıran pek çok özellik vardır. Öncelikli olarak Rusya Kırım'ı işgal ederken siber teknoloji-den çok ciddi bir biçimde yararlanmıştı. Böylesi bir siber savaşın yanı sıra medya başta olmak üzere bilgi kanallarını dezenformasyon aracılığıyla

kendi lehine kullanmıştır. Ayrıca yalnızca kara gücünü değil, deniz ve hava unsurlarını kullanarak bu işgali gerçekleştirmiştir. Yine Rusya'nın Sivastopol donanmasının Ukrayna ile Kırım arasındaki lojistiği kestiği görülmektedir. Tüm bu unsurlar bir araya getirildiğinde Rusya'nın Kırım'ı işgali benzersizdir ve belki de hibrit savaşın tarihteki ilk uygulamalarından biridir (Kofman ve Rojansky, 2015:3). Daha önce bir arada kullanılmayan pek çok unsur, önemli bir taktik uygulama ve başarılı bir strateji ile hayata geçirilmiştir.

Rusya'nın yürüttüğü bu hibrit savaşın çok önemli sebepleri vardır. Çünkü Rusya, Kırım'ı ve bu bağlamda Ukrayna'yı gözden çıkardığı takdirde: 1. Karadeniz'i; 2. Baltıklar'dan Hazar'a kadar uzanan geniş bir hat üzerindeki tampon bölgeyi ve dolayısıyla da bölgesel inisiyatifi; 3. Avrasya Birliği'ni hedef alan Gümrük Birliği Projesi'ni; 4. Yakın çevresi ve bu bağlamda "güvenlik" ve "imparatorluğun yeniden ihyası" anlamına gelen "Yakın Çevre Politikası"ni kaybedeceğini; 5. Enerji güvenliği bağlamında (Avrupa'ya sevkedilen doğalgazı yaklaşık %67'sinin Ukrayna'dan geçtiğini unutmamak gerekiyor) ciddi bir zafiyete uğrayacağını biliyordu. Bu da, orta ve uzun vadede Rusya'nın iktisadi-mali anlamda başlayan ve sonrasında siyasi ve güvenlik bağlamında kendisini gösterecek olan beka sorunu demektir. (Erol, 2014:6) Yine Ukrayna'nın olası NATO üyeliği, Rusya'nın ulusal çıkarlarını oldukça zedeleyebilecek bir gelişme olacaktır. NATO'nun örgüt olarak Ukrayna nedeniyle oldukça itibar kaybettiği ve bu krizi yönetemediği söylenebilir. (Erol ve Oğuz, 2012) Sonuç olarak Rusya'nın Ukrayna karşısında uygulamaya koyduğu hibrit savaşın temelinde çok önemli ulusal çıkarları vardır. Bu nedenle elindeki tüm güç unsurlarını ortaya koyarak bir hibrit savaş yürütmüş ve ABD, AB ve NATO gibi küresel güçleri karşısına alma pahasına yürüttüğü bu hibrit savaştan istediği sonucu alabilmiştir.

Sonuç

Çoğu tarihçi ya da siyaset bilimci savaşı "istenmeyen (unwanted)" bir durum olarak görme eğilimindedir. Onlara göre savaş en son başvurulacak ve çoğunlukla zorunluluklardan kaynaklanan bir durumdur. Oysaki dünya tarihinde istenen savaşların istenmeyen savaşlardan daha ağır bastığı bir gerçektir (Fearon, 1995:383). Ulusal çıkarlarını maksimize etmek adına güce başvurmadan çekinmeyen devletler için savaş en önemli kazanım yollarından biridir. Bu nedenle savaşların önlenmesi ve dolayısıyla uluslararası barış ve güvenliliğin sağlanması için öncelikli olarak çıkar merkezli ve ötekileştirici düşünce sistematiğini dönüştürmek gerekmektedir. Bu bağlamda epistemolojik bir dönüşümü öngören eleştirel teori, kimlik olgusunun inşasını analiz eden konstrüktivist teori ya da çok daha marjinal bir bakış açısı sunan, modernizm ve kapitalizmi savaşların en büyük sebebi olarak gören postmodern teorisinin ışığında savaşın asıl kökenine inebilmek gerekmektedir.

Gelişen teknoloji insanlığına yepyeni kapılar aralamaktadır. Uzay çalışmalarını, genetik bilimi, siber tabanlı teknolojiler sayesinde her geçen gün

heyecan verici yeniliklerle karşı karşıya kalan insanlar, yakın gelecekte dünyanın hiç de yaşadığımız dönemde olmadığı gibi bambaşka bir gezegene dönüşeceğinin farkındadır. İşte bu noktada çok önemli bir sorunsal ortaya çıkmaktadır. Dünyanın yaşadığı bu inanılmaz hızdaki dönüşüm negatif yönde mi olacak yoksa pozitif yönde mi? Maalesef çoğu bilim insanının bu soruya pesimist cevaplar verdiği görülmektedir. Zira gelişen teknoloji şiddet, çatışma, terör ve savaş gibi olguların yıkıcı etkilerini kat be kat arttırmaktadır. Tüm dünyayı saran etnik, dini, ideolojik çatışmalar, ekonomik adaletsizlikler, yoksulluk, göç ve salgın hastalıklar gibi sorunlar her geçen gün devasa bir kartopu gibi büyümektedir. Kapitalist zihniyetin ahlaki ve etik değerlerden yoksun anlayışı ve çoğu devletin ulusal çıkarlarını her ne pahasına olursa olsun maksimize etme çabaları, uluslararası ilişkilerde derin çatışma ve ayrılıkların yaşanmasına sebebiyet vermektedir.

Bu bağlamda çalışmada ele alınan yeni savaşların, “kendini sürekli güncelleyerek yepyeni veçhelerle yeniden şekilleneceği” söylenebilir. Siber alanın ve uzayın gelecekteki savaşlarda önemli bir mekânsal değişime yol açacağı öngörülebilir. Bunun yanı sıra bilimsel gelişmeler sonucu genetik biliminin savaşlarda yeni bir araç olarak kullanılmasının önü açılabilir. Görülebileceği gibi yeni savaşlarda kullanılacak araçlar “askeri olmayan” türden yapılardır. Bu nedenle askeri güç odaklı geleneksel güvenlik anlayışı, yeni savaşlarla birlikte bir dönüşüme uğrayacaktır. Silahlı kuvvetlerin de bu kapsamda oldukça marjinal bir dönüşüm yaşaması ve kendini yeni ortama adapte etmesi gerekmektedir. ABD gibi ülkelerin ya da NATO gibi uluslararası örgütlerin bu dönüşümü şimdiden öngördükleri ve önemli bazı yapısal dönüşümlere imza attıkları görülmektedir. NATO’nun yeni stratejik konseptlerinde ve ABD’nin yeni ulusal güvenlik belgelerinde “siber tehditlerle” mücadelenin altı çizilmiştir.

Küreselleşme sürecinin itici gücüyle dönüşen savaş olgusu insanoğlunun karşı karşıya kaldığı en önemli sorun alanlarından biridir. İdealistlerin ya da kozmopolitanizmi savunanların ütöpik bakış açıları bir tarafa bırakılırsa, daha realist bir anlayışla yeni savaşların varlıklarını devam ettirecekleri ve Kantiyen anlayışla o hep arzulanan “Sonsuz Barış”ın çok uzak olduğu söylenebilir. Bu nedenle devletlerin bu yeni savaşlarla mücadele için gerekli teknolojik, bilişimsel ve algısal dönüşümü gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Yeni savaşların yıkıcılığı göz önünde bulundurulduğunda, bu savaşlara hazırlıksız yakalanan devletlerin kendi geleceklerini kendi elleriyle tehlikeye atacakları bir gerçektir. Bu nedenle ulusal savunmanın temel mantığı dönüşmekte ve düşman algısı yerini “risk” faktörüne bırakmaktadır. Hemen her alandan gelebilecek risklere karşı süreklilik arz eden, çeşitli stratejileri bünyesinde barındıran, çok yönlü bir savunma yapılanmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

- ARREGUÍN-TOFT Ivan (2001), "How The Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict", *International Security*, 26 (1):93-128.
- ASLAN M. Yasin (2008), "Savaş Hukukunun Temel Prensipleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 79:235-274.
- BIÇAKCI Salih (2012), "Yeni Savaş ve Siber Güvenlik Arasında NATO'nun Yeniden Doğuşu", *Uluslararası İlişkiler*, 9 (34):205-226.
- ÇAKIR Halil (2016), "Haklı Savaş Kavramına Post-Modern Bir Yaklaşım Olarak M. Hardt ve A. Negri'nin İmparatorluk Tezi", *Humanitas*, 4 (8):31-45.
- ÇAMAN Efe (2013), "Kitleleşen Şiddete – Savaşa Bir Eleştiri Denemesi: Savaşın Teorik Konsepti ve Devlet Tekelinden Çıkan Çatışma Davranışı", *Barış Araştırmaları Ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1 (1):1-16.
- DALAR Müge (2014), "Yeni Savaşlar Yeni mi?: Schmitt ve Kelsen Bağlamında Bir Değerlendirme", *Mülkiye Dergisi*, 38 (3):7-28.
- EKER Sami (2015), "Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2 (1):31-66.
- ERKAN Süleyman (2010), "Savaş ve Barış Bağlamında XIX. Yüzyıl Uluslararası İlişkileri'nin Özellikleri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1):93-115.
- EROL Mehmet Seyfettin (2014), ""Ukrayna-Kırım Krizi" ya da "İkinci Yalta Süreci"", *Karadeniz Araştırmaları*, 41:1-14.
- EROL Mehmet Seyfettin ve OĞUZ Şafak (2015), "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", *Akademik Bakış*, 9 (17):261-277.
- EROL Mehmet Seyfettin ve OĞUZ Şafak (2012), "NATO ve Kriz Yönetimi", *"Sıcak Barış"ın Soğuk Örgütü: Yeni NATO*, Mehmet Seyfettin EROL (Ed.), Barış Kitap, Ankara, 147-170.
- FEARON James D. (1995), "Rationalist Explanations of War", *International Organization*, 49 (3):379-414.
- GLENN Russell W. (2009), "Thoughts on "Hybrid" Conflict", *Small Wars Journal*, www.smallwarsjournal.com
- GRAY Colin S.(2007), *War, Peace and International Relations An Introduction to Strategic History*, Oxon: Routledge
- KALDOR Mary (2013), "In defence of new wars", *Stability: International Journal of Security and Development*, 2 (1):1-16.
- KALYVAS Stathis N.(2001), "New" And "Old" Civil Wars: A Valid Distinction?", *World Politics*, 54:99-118.
- KARAOSMANOĞLU, Ali L. (2011), "Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden", *Uluslararası İlişkiler*, 8 (29):5-25.
- KOFMAN Michael ve Matthew ROJANSKY (2015), "A Closer look at Russia's "Hybrid War", *Wilson Center Kennan Institute Report*, No: 7
- LAKE David A. (2003), "International Relations Theory and Internal Conflict: Insights from the Interstices", *International Studies Review*, 5 (4):81-89.

- LOVELACE JR. Douglas (2016), *Terrorism: Commentary On Security Documents Volume 141: Hybrid Warfare and The Gray Zone Threat*, New York: Oxford University Press
- LUCAS JR. George R. (2011), " "New Rules for New Wars" International Law and Just War Doctrine for Irregular War", *Case Western Reserve Journal of International Law*, 43 (3):677-705.
- MELANDER Erik, Magnus ÖBERG and Jonathan HALL (2006), "The 'New Wars' Debate Revisited: An Empirical Evaluation of the Atrociousness of 'New Wars'", *Uppsala Peace Research Papers*, No. 9
- MELLO Patrick A. (2010), "In search of new wars: The debate about a transformation of war", *European Journal of International Relations*, 16 (2):297-309.
- MUELLER Samuel F. (2010), "Peace, War and Modernity in International Relations Theory", *Transcience Journal*, 1 (1):33-46.
- MÜNKLER Herfried (2010), *Yeni Savaşlar*, İstanbul: İletişim Yayınları
- NEWMAN Edward (2004), "The 'New Wars' Debate: A Historical Perspective Is Needed", *Security Dialogue*, 35 (2):173-189.
- SCHUURMAN Bart (2010), "Clausewitz and the "New Wars" Scholars", *Parameters*, 40 (1):89-100.
- STRACHAN Hew (2006), "The Changing Character of War", *A Europaeum Lecture The Graduate Institute Of International Relations*, Geneva.
- SUDHİR M. R. (2008), "Asymmetric War: A Conceptual Understanding", *CLAWS Journal*, 58-66.
- VARLIK Ali Bilgin (2013), "Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım", *Avrasya Terim Sözlüğü*, 1 (2):114-129.
- YEŞİLTAS Murat (2016), "İŞİD: Terörün Jeopolitik Yönetimi", *Ortadoğu Analiz*, 8 (73):62-64.